

Óbuda. Egy emlék, egy hely... S talán egy ötlet, hogy Óbudán legyen...

É jelzésszerű szavakkal – emlékefelevenítésre sarkallottunk többeket: egy kedves hely, egy volt esemény megidézésére, vallomásra, és... akár ötlet is születhet: mi lenne érdekes, szellemes, emlékezetes Óbudának (és Békásmegyének), valami, ami ezután valósulhatna meg?

Agárdi Péter

Egy „tágas” hely a III. kerületben: a békásmegyeri lakótelep. Eleget téve a Napút megtisztelő fölkérésének, csak szabálytalan, nosztalgiamentes választ tudok adni az óbudai emlékeket faggató körkérdésre. Életem első 35 évéből nincs vagy alig maradt emlékem Óbudáról. Bár természetesen megfordultam itt-ott, jártam néhány híresebb étteremben, egyszer-egyszer megnéztem Aquincumot és az Amfiteátrumot, végeztem kubikos „társadalmi” munkát egyik-másik köztéren, Óbuda ez idáig mintha kimaradt volna az életemből, pedig évtizedeken át a szomszédban, a II., majd a XIII. kerületben laktam. Bevallom: irodalmár létemre a kulturális emlékhelyek sem igazán vonzottak.

A kerületet s Óbudát is csak azután ismertem és szerettem meg, hogy 1981-ben ide-, pontosabban a békásmegyeri lakótelepre költöztünk családommal. Pedig évekkel azelőtt el sem tudtam volna ezt képzelni: 1978-ban, egy római-parti nyaralás során feleségemmel gyalog sétáltunk át Békásmegyer akkor még csak épülő, hegy felőli szárnyára, s bizony elriasztott bennünket a monumentális, de jórészt még lakatlan betontenger, a kopárság, az építési gödrök veszélyes csapdája s a mindent elöntő sár. Azután mégis itt kaptunk lakást, ideköltöztünk s fokozatosan megbarátkoztunk a lakótelepi étellel, bár jó ideig csizmákba kényszerültünk, s ablakaink alatt békák hada kuruttyolt. *Új ismerőseimen, barátaimon, közösségeimen keresztül* ismertem meg nemcsak a lakótelepet, hanem magát a kerületet, sőt Belső-Óbudát is. Nekem az itt élők lettek a „helyörténetem”, s már csak ezért is elfogadhatatlan számomra, hogy mi, lakótelepiek csak nyúlványai lennénk az „igazi” III. kerületnek, a szűken értett Óbudának. Ma már hivatalosan *Óbuda-Békásmegyer*ként szokás emlegetni a kerületet. Negyedszázad alatt megismertem és sok mindent megszerettem benne, s mára meg is szilárdult bennem egy *békásmegyeri akcentusú óbudai identitás*.

Divat volt s ma is divat szidni ezt a monstre lakótelepet, s azt hirdetni, hogy „aki tud, menekül innét”. Vannak nekem is bajaim az itteni életformával, főleg a – szelek és a gondatlanság okozta – mérhetetlenül sok hulladékkal, szeméttel. A hegy felőli oldal vonzó zöldje, az ófalu csábító modernizálódása és megszépülése, a rengeteg sétálási lehetőség, a Csobánka tér és környékének egyre jobb kereskedelmi és kulturális kínálata, a Donáth László evangélikus temploma körül szerveződő művelődési és szociális centrum s főleg az itteni barátok *otthonná* tették számomra a nagyvárosnyi Óbudának ezt a negyedét.

Albert Flórián

Két kedvenc városrészem van Budapesten, Óbuda és Ferencváros. Mindkettő fontos szerepet játszik az életemben, az utóbbit talán nem kell magyaráznom, az előbbi, Óbuda pedig évek óta a lakhelyem. Hosszú éveken keresztül laktunk a második kerületben, majd tíz éve költöztünk át a harmadikba. A Hármashatár-hegy környéke azóta nagyon megváltozott, rengeteg új ház épült régi lakóhelyünk környékén, talán mára csak a régi Sipos étterem és a Daubner cukrászda nem változott, szívesen járok vissza egy jó halászlére a régi barátokkal, vagy hozunk egy kis süteményt, születésnapi tortát a családi összejövetelekre. A gyermekeim is itt jártak iskolába, régi iskolájuk a Kolosy téren éppen most kap új köntöst. Kedves az Amfiteátrum környéke, az Árpád Gimnázium fáklás ballagásainak különös hangulata van évtizedek óta, lányom is itt ballagott. De a szívemhez közel áll a Flórián tér közelében lévő templom is, ahol a fiam esküvője volt, és ahol a legidősebb unokámat keresztelték. Szeretjük Óbudát, a gyermekeim sem költöztek el innen, családjukkal együtt ők is itt élnek, egy ugrásnyira egymástól és tőlem.

Domahidy László

Családunk tősgyökeres debreceni. Dédnagyszüleim Erdélyből menekültek oda. Jómagam is Debrecenben születtem, így természetes, hogy oda járunk „haza”. Ugyanis kétlaki életet éltünk, édesapám már húszéves korától a budapesti Operaház tagja volt. Később, elhagyva 1965-ben az Alföldet, Óbudára költöztünk. Környékünkön – a Mátyás-hegyen – mi indítottuk el az operaénekesek idetelepedését is.

Ezer szállal kapcsolódom Óbudához. A Tímár utcai – akkor zenei – általánosba jártam, Fodor László tanár úr neves énekkarába, furulyazenekarába. És Till Ottó – akinek épp most ünnepeljük 80. születésnapját – emblematikus óbudai zenekarában is jó néhányszor előfordultam. Még láttam az igazi Óbudát; a Flórián teret, az Árpád híd környékét, a rajzórán, az akkor frissen felfedezett filctollal jártuk a sikátorokat, a macskaköves óbudai utcácskákat, és rajzoltunk. Akkor még nem tudtuk, hogy igazi értékmentést végzünk. (Zórád Ernő is ugyanezt tette valaha a Tabánban...)

Ugyancsak iskolás koromban ismertem meg Varga Károly tanár urat is, a kitűnő zenetudóst, tanárt, rádiós zenei szakembert, aki rendszeresen hívott műsoraiba. A sors különös egybeesése, hogy később, már zeneakadémista koromban, zeneiskolai tanári diplomámat is épp nála, a Mókus utcai zeneiskolában védhettem meg a nagy tekintélyű Bárdos Lajos és Bárdos Gyuri bácsi jelenlétében. A Zeneakadémia után az Árpád Gimnáziumban tanítottam éneket, érettségiztettem és indítottam osztályokat egy rövid ideig. A Vörösvári úti templomban pedig mind jótékonyági, mind emlékkoncerteken gyakran részt veszek. Ugyancsak Óbudán sikerült kigyógyítanom magam a pályámat

is súlyosan veszélyeztető sokkeresztes allergiából, Budapest egyik legkiválóbb edzőtermében, ahol megrögzött body builderré is váltam – operaénekesként...

Az említett „ezer szál”-ból ez csak egy-kettő, hát nem természetes, hogy itt is „otthon” vagyok?

Kertész Ákos

Az én Óbudám. Hetvenhét év. És ezalatt (hangsúlyozottan csak átmeneti megszakításokkal), mindig Budapest aszfaltját koptattam. Még csecsemőkoromban is Budapest aszfaltján tolta a babakocsit anyám. Laktam a város majd minden pontján, hányatott életem során voltak évek, amikor alig volt olyan régiója a városnak, ahol ne sunyítottam volna, mert hát találkozás a régi szerelemmel rossz randevú, a kutyának való.

Imádtam a várost. Nem ezért, ennek ellenére. Hiszen abban az utcában, ahol most sapkám az arcomba húzva siettem, valamikor nagy szerelemben, kéz a kézben andalogtunk azzal az Ágikával, Zsuzsikával, Erzsikével, akivel most semmi szín alatt nem kívántam volna találkozni. És minden utcasarok, a járdaszegély minden illesztése egy lány hajának selyméről, egy asszony illatáról, egy női száj forró nedvességéről mesélt, még mindig itt e kő, és a csókok íze számban még most is hol méz, hol áfonya...

Hát lehet ezt a várost nem szeretni?

Volt olyan, hogy napokon át nem tudtunk csókolózni, nem értünk rá, mert annyi volt a megbeszélnivalónk, mert mindent el kellett mondani, hogy ő is tudja, hogy én is tudjam, hogy megismerjük egymást, hogy együtt újraéljünk minden pillanatot, amit eddig egymás nélkül voltunk kénytelenek élni. Hogy eszmét, rögeszmét, véleményt cseréljünk, és egy forró csóknál, egy szenvedélyes ölelésnél is mámorosabb volt a fölismerés, hogy egyetértünk ebben is, abban is... hogy tök egyformán gondolkodunk...

Épelméjűek voltunk egyáltalán? Mások előbb ágyba bújnak, aztán kérdezik meg, te, mi is a neved?

És egy komor napon kiderült, hogy mindent másképp gondolunk. Hogy minden csak illúzió volt, hogy ámitottuk magunkat – én legalábbis becsaptam magam. Nem egy konkrét nőbe, magába a szerelembé voltam szerelmes. Szeretni akartam, és, ahogy Ady mondja: „ráaggattam kincseim egy nőre”. És egy bőrrönddel meg egy sportszatyorral menekültem a végén, s örültem, hogy menthetem az irhámát. És még a városrészt is megutáltam, ahol együtt voltunk boldogok. Vagy csak azt hittük...

De ez az én városom! Itt éltem meg a háború lidércnyomását, itt szabadultam föl a lidércnyomás alól. Itt kerültem el gyilkosaim golyóját, és itt haltam majdnem éhen a boldog szabadság első hónapjaiban. Itt borzolták kamaszhajamat a fényes szelek, itt akartam holnapra megforgatni az egész világot, és itt vágott lelkes fiatal arcomba a diktatúra ökle, itt éltem át a forradalmat és a bukást.

Itt nőtt föl, itt tanult szinte valamennyi Nobel-díjasunk, innen kergette el a Haza őket mint idegeneket, és itt ölelték keblükre őket sikereik után szinte ugyanazok, akik kiűzték őket az országból.

A városom, tudtam, ma is tudom, gyönyörű. De nem tehet róla. A természetnek köszönheti a szépségét, és a pesti nép kérges kezének, verejtékező hátának. Nem akarok igazságtalan lenni, volt ennek a városnak nagyszerű vezetője is, jó néhány. Volt itt innováció, szakértelem, tisztességes akarat. És még több gazember gazdagodott meg és lesz milliárdossá ma is a pesti emberek véréből. Ha erre gondolok, utálok ezt a várost, mint a szemetet, pedig nem a város tehet róla. Vagy mégis? A város mi vagyunk, én is, te is. Bűnösök vagyunk? De még mennyire! Legfőbb bűnünk a közömbösség és a gyávaság.

Morogni szabad. De morogni kevés!

Ám van ennek a sokarcú városnak egy része, ami különösen kedves a szívemnek. Óbuda.

Miért? Annyira szép? A szépség relatív, van, akinek Kőbánya a legszebb, van, akinek a hetedik kerület, van, akinek a Hegyvidék. Az ilyen vonzódásnak mindig személyes oka van.

Én itt találtam meg a páromat. Úgy voltam ezzel, mint a háborúval az angolok. Mondják, az angolok minden csatájukat elvesztik, kivéve az utolsót. És aki az utolsót megnyeri, az a győztes.

Tizenkilencedik éve vagyunk együtt, és bár mindig ilyen kapcsolatra vágytam (ezt láttam a szüleimnél is), már végképp lemondtam róla, hogy nekem is sikerülhet.

Éva ős-óbudai. Még fölszintes házban, nagy udvarban laktak szüleivel és a Mamával (a nagymamával). A Mama legenda. Sajnos nem ismertem, de amit tudok róla, biztos, hogy imádtam volna. Mindenki, aki ismerte, csodákat mesél róla, nemcsak a főztje volt híres Óbuda-szerte, a bölcsessége is. A mondásait fél Óbuda ismeri, a fiatalok a szüleiktől hallották.

Én bevándorló vagyok, Zuglóból jöttem, de Óbuda befogadott, és akit nem rekesztenek ki valahonnan, az lokálpatrióta lesz. Az árnyas utcák, a kertvárosi részek éppúgy a szívemhez nőttek, mint a panel lakótelepek. Panelben lakunk Békásmegyeren, egy kőhajításra a Pütkösdfürdői strandtól, de együtt laktunk már a forgalmas Szentendrei út elején, az Árpád híd mellett, aztán Békásmegyér hegy felőli részén is, és most öt éve itt a Dunához közel.

Mondják: messze van, kinn, az isten háta mögött, nem olyan könnyű ki-menni hozzátok. Akinek túl messze van, ne jöjjön. De akinek megéri az a fél óra, annak nyitva van az ajtónk is, a szívünk is. És ahhoz a békéhez és szabadsághoz képest, amit akkor érez az ember, amikor hazaér, egyáltalán nincs mesze, a közlekedése pedig remek. A HÉV húsz perc alatt visz be a Batthyány térre.

Tudom, a belvárosban gyönyörű paloták vannak, hatalmas belméretű szobák, ragyogó, gazdag üzletsorok, de köszönöm, ismerem. Mindig megállapítjuk Évával, a világerért sem lagnánk ott. Nem cserélnénk el a zöldet, a nagy réteket, a fás ligeteket, a hegyekről lezúduló friss levegőt, ami néha szelesebb, két-három fokkal hidegebb, mint a város szívében, de kristálytisztá, akár a megyeri vízművekből közvetlenül kapott víz. A város legjobb ivóvize.

Két kutyánk van, csak az igazi kutyások tudják, mekkora béke, mennyi öröm egy ember életében a kutya. Nem azért vagyunk óbudaiak, hogy kutyánk lehessen, azért lehet kutyánk, mert óbudaiak vagyunk.

Kobzos Kiss Tamás

Óbuda, Óbuda... Lábod ide-amoda! Debrecen szülötte vagyok, de Óbudán értem férfit, s íme, hajam is itt deresedik már.

Idestova 25 esztendeje ide köt a hivatásom, néhány éve állandó bejelentett lakásom is.

A nagy dózerolások idején, a hetvenes években még keveset jártam errefelé, de később már közelről láttam – munkahelyem, az Óbudai Népzenei Iskola a Nagyszombat utca és a Végvár utca sarkán van – Újlak kaotikus metamorfózisát.

Büszke vagyok Óbudára. A gazda büszkeségével mutogatom külföldi barátainak a csaknem kétezer éves amfiteátrumot. Elszomorodtam, mikor körbevették autóparkolóval, és néha elgondolkodom, mit kezdenének vele a bécsiek – ha lenne nekik ilyen...

Gyakran sétálok fölötte, a hegyoldalban, a példamutatóan gondozott rezervátumban, ami a kis kápolnától a Kiscelli kastélyig tart (legutóbb, az évnnyitó értekezlet után, munkatársaimat is elvittem oda – hiszen a „pedagógia” szónak köze van a lábhoz, a sétához...). Fél óra alatt körbe lehet járni, és mennyi szépet lát az ember! Vagyis látna, ha járna ott, de szinte sohasem találkozom senkivel. Ennek persze örülhetnék is, de olyan önző nem vagyok, hogy ne kiáltsak most is: „óbudaiai! ha egy kicsit el akarjátok felejteni a rohanást, a zajt, a bűzt, de csak egy félórátok van, gyertek ide!”

Mikor a kápolnához érek – Parcz Feri költő-álmotulajdonos barátom mutat meg nekem sok évvel ezelőtt, akkor szerettem meg ezt a helyet –, mindig eszembe jut régi rögeszmém: tán mégis valahol itt van Árpád fejedelem eltemetve! Ez lehet, csakis ez lehet az a hely, amiről Anonymus így ír:

„Az Úr megtestesülésének 907. esztendejében Árpád vezér elköltözött ebből a világból. Tisztességgel temették el őt egy kis folyónak a forrása felett, amely kőmederben folyik alá Attila király városába. Egyszersmind ott a magyarok megtérése után a Boldogasszony Szűz Mária tiszteletére egyház épült, mely fejérnek hívatik.”

Jó, tudom, mások meg máshová képzelik – legalább képzelik, mert a hivatalosak már nem is képzelnek el semmit sehova, hol van már Zolnay Laci bácsi (áldott legyen az emléke) lelkesedése, mikor az Árpád híd közelében Árpád sírját vélte megtalálni?... Kiss Károly riportjára emlékszem a Magyar Nemzetben, a hetvenes évek közepén.

A görbe Kecse utcán még mindig jó végigmenni, bár már eltűnt az a ház, amelyik bármelyik erdélyi falucskában is meghúzódhatott volna, lakóival együtt... Vele szemben makacsul tartja magát egy csodás kis kertes lak, bár – gyanús jelként – a „Péterfia” névtábla már eltűnt (nekem Debrecenből ismerős ez a név, a ház is mintha onnan menekült volna a nagy bontások elől).

És persze a Magyar Művészeti Akadémia, a Várból kimentett kövekkel a homlokzatán. Tag vagyok már én is ott, tiszteleti. Hány jó este emlékét őrzöm! Micsoda jó társaság jár oda hétről hétre!

Ha messzebb is mehetek, megyek a Hármashatár-hegyre. Nagyon szeretem.

És Gercse újraépített templomát, ahol egyszer (még a múlt évezredben) Sinkovits Imrével emlékeztünk... Fejünkre hó hullt, még nem volt mennyezet... De a kő marad... Régi volt...

De beszélnem kell még egy álmomról. Óbudán valaha színház is volt, ma nincs egy megfelelő méretű hangversenyterem, kiállítóterem.

Építeni kellene egy szép nagy házat, méltót a több ezer éves Óbudához!

Én ezt a Flórián térre álmodom. Olyasmi lenne, mint a sziklatemplom Hel-sinkiben, nagy része a föld alatt. Abban a földben, ami biztosan sok mindent rejteget még. A földből kiemelkedő része jótékonyan takarná a (mint hallom) európai pénzből megújuló szalagházat. Talán erre az épületre is adnának pénzt előbb-utóbb...

Koncertterem, kiállítóterem, talán a két művészeti iskola is benne lenne. Hát ez az én Óbudám, kis hazám, meg az álmom.

G. Komoróczy Emőke

Az én Óbudám... Jóllehet immár negyedszázada óbudai lakos vagyok, számomra ez a városrész még mindig inkább az irodalomban, a művészetben él. Voltaképpen kora ifjúkorom óta kötődöm hozzá: bár Debrecenben laktunk, iskolásként gyakorta nyaraltam budai nagynéném családjánál. Aquincum kedvenc kirándulóhelyeim közé tartozott, s Római-fürdőn is megfordultunk néhányszor. Középkorúként – meghitt viszonyba kerülve Krúdy mesés világával – már megismertem, sőt bejártam a jellegzetes, kedves-titokzatos óbudai utcácskákat (Podolini, Reménység, Szellő, Szőlő, Selyem, Zápor utca, Remetehegyi út stb.), ahol Krúdy kedvenc hősnői, a csalfa és kacér „óbudai kis-asszonyok” Szindbádra várva merengtek a szerelmen, avagy találkára tipegtek „az ódonságok városának” apró, titkos cukrászdáiba. A Kiscelli utcánál a férfifej formájú sarokkő – amely még a római korból maradt itt – intette a régi erkölcsök-szokások megtartására a randevúra siető ifjú lánykákat. Krúdy leírásában ismertem meg először az óbudai temetőt, amelynek romantikus találkahelyein már hiába várakozott az idősödő Szindbád a kecses-könnyed Szellő Szilviára – az egy fiatalember karján tovalibbent. Így a vén gavallérnak nem maradt más lehetősége, mint hogy a Bánat utcában öreg pedikűrös barátnéjának öntse ki szívét. A Sors jogos büntetéseként fogtam ezt fel – a sok-sok elcsábított ifjú leánykáért. A korai Krúdy-művek szecessziós világa (no és Ady Párizsa!) jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy hivatásomul a magyar irodalom tanítását válasszam...

1961-ben, az egyetem befejezése után férjemmel Győrbe mentünk, ahol 22 évet töltöttünk az irodalom megszerettetésével-megismertetésével (különböző középiskoláknál). Győr már akkoriban „nyugatis”, modern város lévén, figyelmem a jóval dinamikusabb, „korszerűbb” és lázadóbb avantgárd felé fordult. Óbudától ebben az időszakban sem szakadtam el: a ’60/70-es évek fordulóján

gyakorta megfordultam Kassák Bécsi úti lakásában, ahol az idős Mester halála után (1967) második felesége, Kárpáti Klára sokat mesélt férje európai kapcsolatairól, hazai háttérbe szorítottságáról. Ekkor kezdtem mélyebben foglalkozni Kassákkal és a magyar avantgárd mozgalommal, aminek eredménye lett doktori disszertációm (1974). Azóta kutatok és publikálok e témakörben; a '70-es évek végén az óbudai Fő téren a Zichy-kastélyban létrejött Kassák Múzeumban az idők folyamán hozzáférhetővé vált a teljes életmű.

1983-ban költöztünk fel Pestre. Az akkortájt kiépült óbudai Kaszásdűlő lakótelepen találtunk otthonra egy – a gyönyörű hegyekre néző – panelház X. emeletén (szerettük a „magaslati” levegőt!). Közel a Kassák Múzeumhoz, amelynek rendezvényeire, kiállításaira azóta is rendszeresen járok. Ekkoriban ismertem meg Óbuda másik arcát: a szigorú, „konstruktivista” építkezési módot, a kiterjedt lakótelepek (Kaszásdűlő, Aquincum, Római-part, Vörösvári út stb.) világát. Bármilyen legyen is a véleményünk ma már a panelházak „lakhatatlanságáról”, a késő Kádár-korban ('70/80-as évek) egy „nagyvárosiasnak” tűnő életformát kínáltak, s a vidékről feláramlott százaknak-ezreknek (köztük a *mindig* kispénzű humán értelmiségnek!) tűrhető és élhető otthont biztosítottak.

Krúdy és *Kassák* látszólag többmértöldnyi távolságra vannak egymástól; s lám, Óbudán mégis találkoztak! Mindketten a magyar vidék „porából” érkeztek az irodalmi életbe (Nyírség, Érsekújvár); megtapasztalták a „maradandóság” mozdulatlan állóvizét. Ugyanakkor idegennek érezték a kapitalizálódó nagyváros nyüzsgő pénzvilágát, az emberi személyiséget uniformizálni akaró jellegét. Csak a megoldáskeresés iránya volt különböző: Krúdy nosztalgikusan a *még* „emberszabású”, természetközeli múltba vágyott vissza; Kassák viszont előretekintett – némileg utópisztikusan – egy jövődöbéli „közösségi”, az emberi öntudatra és önkiteljesítésre épülő demokratikus társadalom felé. Mindkettejük álma irreleváns, illuzórikus a mára kialakult valóság-viszonyok között. De ez nem von le értékükből és fontosságukból.

A jelenkori Óbuda is sok felfedeznivalót rejteget szellemileg-lelkileg nyitott lakosai számára. Változatos, gazdag kulturális élete részint a tradícióban, részint a modernitásban gyökerezik. Az Óbudai Társaskör zenei és irodalmi rendezvényei évtizedek óta őrzik és ápolják egy magas szintű polgári kultúra ízlés- és hagyományvilágát; közönsége jórészt az igényesebb középosztályból verbuválódik. Országszerte híres zeneiskolája a Kodály-módszerre építi a népzene – népköltészet, modern zene – megzenésített költészet oktatását, a kultúra iránt fogékony nemzedékeket bocsátva ki falai közül. A Társaskör közelében a Lajos utcai Óbudai Galéria, távolabb az Óbudai Művelődési Központ (OMK), amely értékes tárlataival, sokrétű ismeretterjesztő előadásaisal, politikai vitaestjeivel a művelt középpolgári réteg szélesebb körű tájékozódását segíti. A felújított, rendbe hozott Fő tér a régi gyönyörű városházával, az Óbudai Nyár híressé vált rendezvényeivel, a Zichy-kastély múzeumi kiállítótermeivel, pincegalériájával, kicsit távolabb a Varga Imre szobormúzeummal, illetve a választékos éttermek, kisvendéglők sokaságával, melyek egyike-másika irodalmi estek, költőtálalkozók színtere – mind-mind az itt zajló eleven, polgáriarsult életformáról tanúskodik. A Flórián tér pedig a maga római kori kőtárával,

szoborparkjával, viszonylag modern (de még nem szupermarketszerű!) üzletközpontjával, háta mögött a régi értelemben vett valódi piacával mind az urbanus, mind a „vidékiesebb” ízlésű emberek számára otthonos környezetet, választási lehetőséget kínál.

De a természetjáró életformához is sok lehetőséget biztosít ez a városrész. Csodálatos panorámát nyújtó hegykoszorú övezi: az Üröm-, a Csillag-, az Ezüst-, a Testvér-, a Remete-, a Tábor-hegy s a Hármashatár-hegy szebbnél szebb kirándulóhelyeket rejteget (annak ellenére, hogy egyikük-másikuk hegyoldala már új építésű „csoda-palotákkal” zsúfolt!). A Kiscelli lejtő tetején az egykori templombelső terében rendezett alkalmi kiállítások, a Kiscelli Múzeum gazdag képtára számtalan turistát vonz ide. Az Óbudai-sziget kellemes, parkos részei, játszóterei üdítő pihenést, szórakozást kínálnak kicsiknek és időseknek egyaránt. Az évente megrendezett *Sziget Fesztivál* ma már nemzetközi hírnevű. A Duna-part, a Római-fürdő, Csillaghegy és Pünkösdfürdő jól kiépített strandjaival a helybelieknek s a kirándulóknak üdítő „menekülési” lehetőséget kínál a belvárosi forgatagból, a zsúfolt tömegközlekedés fullasztásából. Ugyanakkor a szentendrei HÉV – mint immár évszázados, jól kipróbált „kisvasút” – percek alatt „bepéit” a budai városközpontba (a Vár és környéke).

Óbuda ma is a középrétegek, a középértelmiség szellemi igényeihez, mérsékelt anyagi lehetőségeihez igazodó városrész (jóllehet a lakótelepeken egykori munkások tömegei is élnek, rájuk is inkább a „polgáriasuló” törekvések jellemzők). Nem véletlen, hogy a III. kerületnek a rendszerváltás óta folyamatosan *polgári* önkormányzata van. Itt azok érzik jól magukat, akik idegenkednek a pesti nyüzsgéstől-tülekedéstől, a csillogó-villogó új bankcsodáktól, de a lepusztult belvárosi bérházaktól is; akik még ragaszkodnak az egyszerűbb, tradicionális értelemben vett harmonikus, kiegyensúlyozott életvitelhez, s nem vetik bele magukat a pénzért, korlátlan lehetőségekért folyó mértéktelen hajszába. Itt a régi és az új (lakótelepi) templomok minden ünnep- és vasárnap (még ma is, vagy már újra?) megtelnek; a „kábszeresek”, a züllött csavargók szubkultúrája mindmáig nem roncsolta szét az ifjúság lelkületét. Óbuda jelenkori, elidegenült világunkban is az „emberszabású”, emberhez méltó élet egy kis szigete maradt.

Szeretek itt lakni; mert ennek a városrésznek még *lelke* van.

KonczeK József

A Krúdy-ház előtt (őszii óbudai nosztalgia). Én a „cudar” szónak sokáig csak olyas jelentését ismertem, mint cudar idő, cudar világ. Vagyis a tréfálközöt. De van egy olyan jóízű is, amit Krúdytól kaptam.

A szó megtelik a képzeletemben Krúdy Gyula történetkéjével. Egyszer a budai Vár alatti labirintus egyik Dunára néző letört rácsos lőrésén vagy micso-dáján az utcára kitudszakodik egy karcsú lánytest, a nő a bokáig érő szoknyáját markolja, a papucsát tán el is ejti, és igyekszik messze kerülni a háta mögött

öklét rázva ordítózó asszonyságtól, aki: „Te cudar!” – kiáltja utána, belátva, hogy nem érheti utol.

Az történt, hogy férjeurát rajtakapta egy kis enyelgésen az artitalánnyal a labirintusban, amelynek – mint tudjuk – a Várbéli udvarokról is bőségesen van sok lejárata... hahá... Ezt használták ki a turbékolók, de „résen volt” a feleség is...

Elmegyek az óbudai templom mögé a Templom utca négybe, ahol (is) lakott a Mester. A márvány emléktábla melletti szoba úgy áll, hogy igen kellemes, nem túl magas. Valószínűleg ebben a szobában írt Krúdy, s néha átballagott a szemközti házba (most művelődési központ), amely akkor bizonyos illatos-kedves-jószívú lányok „műintézete” volt. De nem azért... az idős Mester melegedni járt oda, mert otthon nem mindig jutott tüzelőre...

Nagyon szeretem Óbudát, a Templom utcát, Krúdy álmvilágát. Amint álldogálok, elgondolom, hogy az a történetbéli karcsú lány – valószínűleg artista, „művészné” – bizonyára egy könnyed lábemelintéssel – afféle huszárugrással – puhán, mint a szellő, belibbenhetett (volna) a Mester szobájába is az ablakon. Olyan alacsony. Háttal a saroknak fordulva, bal könyökkel az utca felé dolgozhatott itt ebben a földszinti szobában – az asztallap mint a háromszög átlója, a két fallal... és akkor „befelé írt”, amint az utca felől a lakás belseje felé vezette az írást... Ez lélektanilag egészen más, mintha jobb könyökkel támaszkodnék (támaszkodott volna) a párkányra belülről. Azt hiszem, hogy ez befolyással van az írás hangulati „irányára”... Befelé írni elmélyedő-meditáló, kifelé pedig nyitott, találkozni vágyó... valami ilyesmi, azt hiszem...

Nem messze a parókiától áll, csókolózik egy pár. A fiú magasabb, kissé felülről öleli a molett, jó idomú lányt.

A dologban mélységesen érdekelt vagyok, mert én is pontosan így szerelem felülről ölelni a molett, jó alakú lányt, no jó, lányokat...

Krúdy elég magas volt... Itt jár, lebeg, mosolyint a szelleme...

Papp János

Két helyet is ismerek Óbudán, ahol működik a „genius loci”, a „hely szelleme”. Az egyik az Óbudai Társaskör, a másik az Aquincumi Romkert. Bármelyikhez vezérel jó sorsom, akár fellépőként, akár nézőként, szemlélődőként, kicsit elvarázsolódom. Szerencsére feltölt és nem gátol, ha éppen színészként vagy rendezőként vagyok jelen. A társaskör európai rangú művészi eseményeit „beisszák a falak”, a romkertben pedig a kövekből „árad a múlt”. Nem tudok erről a két helyről nem patetikusan szólni. Mennyi élményt, töltést kaptam tőlük! És azoktól, akik szakértelemmel és hittel teszik a dolgukat a „minden nap ünnep” hétköznapiakon!

Tizenkét éve már, hogy az Aquincumi Költőversenyre beküldik pályaműveiket nagyszerű „játsszótársaim”, a költők. Buzgólkodásuk és a hely szelleme ihletett két évvel ezelőtt az alábbi sorok megírására:

Előszó a X. Aquincumi Költőversenyhez

Az itt a kérdés (félve teszem föl),
Hogy lehet az, hogy poéta-verseny,
Verset utáló, prózai korban
Tíz nyarat él meg e zord romokon?

Tán, hogy a verset rendre beküldő
Isteni szerzet, mind aki költő,
Azt hiszi, akkor jut csak a mennybe,
Hogyha a földön sorra leírja,
Mit neki néha Istene diktál?

„Oktalan elmék!” – véli a józan.
Ám, akit így vert emberi sorsa,
Tudva reméli: védi az Isten
Azt, ki a verstől részegedett meg!

Szerdahelyi István

Az én Óbudám. Valaha, húszéves fejjel, szinte mindennap kiutaztam ide a HÉV-vel. Igencsak messziről, a város másik végéből, s az út életem kockáztatásával is járt, mert a Filatorigát és Aquincum között, ahová igyekeztem, nem állt meg a vonat, s ezért egy kanyarban – akkoriban még kilinccsel nyithatók voltak a vagonok ajtajai – mindig ki-kiugrottam a robogó szerelvényből.

Szerelmes voltam, persze.

Apró, kétszoba-konyhás házak álltak errefelé, deszkapalánkkal körbevett kertekkel, egy-két szilvafával, szőlőlugasok levelei között átszüremkedő napsugarakkal. Földes utcák mentén csodálatosan óriási lapulevelek, csend, álmosan nyújtózó macskák.

A szerelmem, akiért az életemet kockáztattam, szigorú arcú hajógyári munkás gimnazista lánya volt. Ilyen emberek éltek errefelé, egyszerűen, de célratörően, a két szobájuk közül az egyikben még zongora is terpeszkedett. Akkoriban még nem olvastam – hiszen meg sem írta – H. H. Kelley „A vonatkoztatási csoportok két funkciója” című tanulmányát, s nem tudtam, hogy ez a zongora a hajógyári munkás apa „összehasonlítási vonatkoztatási csoportjának” státusszimbóluma, és a házuk felé baktatva nem dúdolhattam magamban – hiszen ez a dal sem született meg még – a „Kislány a zongoránál”-t, de olyan szerelmes voltam, hogy a kanyarban mindennap kiugrottam a robogó HÉV-szerelvényekből.

Manapság, a főiskola felé utazva, ahol tanítok, megint gyakran visz az utam errefelé. A Filatorigát után akkor se tudnék kiugrani, ha nem lennék roskatag hetvenes, hiszen az automata ajtók nyithatatlanok. A lány, akiért akkoriban az életemet kockáztattam, 1956-ban külföldre emigrált, eltűnt. S aztán minden el-

tűnt: ha kinézek a HÉV ablakán, panel-sorházakat és betonutakat látok. Kelley megírta „A vonatkoztatási csoportok két funkciója” című tanulmányát, de hol vannak a gyerekeiknek zongorát vásárló hajógyári munkások, hiszen hajógyár sincsen már. A „Kislány a zongoránál”-t pedig ma sem dúdolnám, hiszen giccs.

Az én Óbudám tehát úgy elillant, mintha soha nem is létezett volna. Ne tessék félreérteni, nem nosztalgiázni akarok. Ami az én Óbudám helyén áll, ott bizonyára ugyanolyan szerelmesek a húszévesek, mint amilyen én voltam akkoriban, csak másképp. Nem ugrálnak ki a HÉV-ből, hanem más örültségeket csinálnak, olyasfélét, amikről én már nem tudok. A szüleiknek is ugyanúgy léteznek „összehasonlítási vonatkoztatási csoport” státusszimbólumaik, csak ezek nem zongorák, hanem számomra ismeretlen dolgok.

Nem Óbuda tűnt el. Én kezdek eltűnni ebből a világból.

Szörényi László

Romok. Igen szerencsés időben nőttem fel, ugyanis 1945 márciusában születvén a fél város még romokban hevert gyermekkoromban, különösen szerettem az Erzsébet híd csonkját, egyszer a rendőr szedett le, mikor felmásztam a pilonra. Nyilván e történetfilozófiai látvány is, amelyet az 1956-os testvéri segítségnyújtás csak elmélyített, hozzájárulhatott az ókor iránt ébredező szenvedélyem fellobbanásához. Éppen ezért, amikor tizenegy éves koromban kaptam egy ócska biciklit a házban lévő trafikos nénitől, rögtön Óbuda felé vettem az utat. Át lehetett hajtani az Árpád hídon és szinte rögtön ott volt Aquincum széle; még a múzeum előtt láthatók voltak a HÉV pályájával párhuzamosan a hajdani római vízvezeték romjai, egy patakocská folyt a Duna felé, ennek partjától nem messze, a Meggyfa utcában mozaikmaradványok is voltak, mi kell több egy érző léleknek, aki Raevius ezredesnek képzeletét magát. (Gyengébbek kedvéért Raevius ezredes Révay József klasszika-filológus, író és életművész ifjúsági regényhőse, az a fürge pannóniai légióparancsnok, aki folyton Rómába mászkál és tanúja lesz a világtörténelem valamirevaló fordulatainak.)

A patakot aztán törmelékkel betemették, lakótelepet és sorházat építettek a partján, a gyümölcsösök helyén, és én ma ott lakom.

A romok csak nem akarnak elhagyni. Volt például egy kocsmá – írtam is róla hajdanában a *Hosszúlépés* című kötetemben –, amely nevezetes volt arról, hogy a környék egyetlen, ám viruló istállójának tulajdonosa szokott benne (sokat) inni. Ezt aztán hipp-hopp lebontották, a mellette húzódó bódésort előbb felgyújtották, majd lerombolták – gondolom, a telekspekulációban érdekelt erkölcsnemesítő egyesületek tagjai –, egy remetehajlamú csöves lakott sokáig a helyén egy lombsátorban, de aztán őt is elűzte a lakberendezési áruház irtózatos építkezése.

Ha a HÉV-hez megy az ember, át kell vágnia az autó-felüljáró íve alatt. Ott is lakott két csöves, jó hely volt, hiszen hó és eső ellen is védett. Őket a régészek útták el; feltártak egy pompás, római eredetű hídmaradványt, majd betemették és átvette a helybeli illegális személtlerakó csendes birodalmát. (Ha öregek

hálnak meg a lakótelepi házakban, utódaik minden könyvüket kivágják; így találtam például egy pompás német fordítású Boccacciót a kupacban, le sem huggyozták a lomtalanítók, csak kicsit megázott az esőtől. Azóta is gondolkodom, ki is olvashatta hajdanában. Van egy antikvárius és giccs-emléktárgyáros a Flóriánban is: néha remek könyveket lehet nála kapni, még alapos ezoterikus kézikönyveket is, nyilván a Krúdy és Móricz által is nagyra becsült híres óbudai jósnő hagyatékából kerülhettek ki.)

Eljött 2000-ben a kereszténység kétezredik, a magyar keresztény állam megalapításának ezredik évfordulója. Hallottam a rádióban kerületünk polgármesterének panaszát, hogy Óbuda-Békásmegyer sajnos kikerült az összes pályázatból, amelyen lehetett volna valami pénzt nyerni emlékek felújítására vagy állítására. Eszembe jutott, hogy nem messze található tőlünk egy páratlan műemlék: a Körte utcai cella trichora, azaz háromkaréjos ókeresztény sírkápolna. (Trierben van ilyen, már nem látható; a Szerémségben Mitrovicán volt ilyen, de már elpusztult; az egész ritka műfajt ma már csak egy álló épület képviseli, Rómában.) Elmeséltem Krasznahorkai László barátomnak, hogy milyen jó lenne ezt valahogy felújítani. Nagy örömmel mondta, hogy van egy nagyszerű építész barátja, aki két-három éve nyári építészeti mesteriskolája vizsgatételül tűzte ki pontosan ennek az emléknek a felújítását. El is készült hét vagy nyolc pályamunka; összehozott az építésszel, aki fellelkesedett és kölcsönadta nekem az egész pályázati anyagot. Volt olyan fiatal építész, aki élő ciprusokból akarta, kvázi sziklakertszerűen kialakítani a hajdani templom körvonalait; volt olyan, aki meghagyta volna romnak, csak feljebb húzta volna a falakat, de volt olyan is, aki újjáépítette volna az egészet, amolyan varsói rekonstrukciós modorban.

Elmentem a polgármesterhez, aki rendkívüli módon fellelkesült, és kértem kihallgatást a Kulturális Minisztériumba. Az államtitkár hasonló lelkesedéssel fogadott minket, azonnal igent mondott, behívatta a pénzügyileg illetékes helyettes államtitkárt, megállapodtunk az összegben és közölte, hogy jövő év tavaszán már avathatják is a kis kápolnát! Mi boldogan ballagtunk az utcán és éreztük, hogy nagy időket élünk.

Nem is történt soha semmi ezután, a rom karéjaiban kutyaürülék virul, eldobott kábítószeres injekciótűket zörget szél, az is igaz azonban, hogy a lehugyozott matracot, amely alkalmi kanapéként szolgált szerelmeseknek vagy csöveseknek, már ellopták.

Tóth József

Óbudai mozaik. Az előkelő római villák díszes mozaikpadlóit csodálva jutnak eszembe azok az emlékdarabkák, amelyekből összeáll óbudai működésem képe. Több évtizede kötődöm ehhez a kerülethez, ahol a kétezzer éves emlékek keverednek a XX. századdal. Milyen sokszínűség! De nemcsak tárgyi emlékekben, hanem a mai itt élő emberek vonatkozásában is ez a sokféleség jellemző, hiszen az egykori kisvárosi „öslakosság” mellé a hatvanas évektől kezdve mindenhol, mindenféle ember özönlött ide – megsokszorozva a lakosság

létszámát. A változás a belső-óbudai részeken kezdődött, a kis földszintes, leanderes udvarú, dohos falú házak ledózerolásával... Sokan annyira kötődtek ezekhez, hogy lelki betegként költöztek át a részükre kijelölt új kelenföldi lakásokba, mások meg ehelyett a temetőt választották... A szocialista iparosítás szívtá, a tsz-ek szervezése pedig lökte a fiatalokat a főváros üzemibe. Kelltek az új lakások! Óbudán pedig még volt hely... Így nőttek ki az egykori zöld mezők, kaszálók helyén a szürke panelerdők. Ezekbe költöztek a szerencsés új lakók. Mert akkor nem beszélt senki fanyalogva a panellakásokról, hanem örültek, hogy a gettósintre leromlott pesti bérlakásokból, putrikból átköltözhetnek az itteni – sokuk számára szokatlan – összkomfortos lakásokba. Általában a többgyermekes családok élveztek előnyt. Kelltek tehát a megfelelő kulturális infrastruktúra is: bölcsődék, óvodák, iskolák... Ez már az én „szakterületem” volt: fővárosi tanfelügyelőként, majd a kerület művelődési osztályvezetőjeként nyakig benne voltunk az intézmények fejlesztésében és ami ezzel együtt járt, a felszerelésük, pedagógusokkal való ellátásuk biztosítása tengernyi problémát jelentett. Hiszen a gyorsan növekvő gyermeklétszám ellátásához bizony sok „képesítés nélküli” kollégát is alkalmaznunk kellett. Ezek jó része később kiváló szakemberré, lelkes óbudai lokálpatriótává vált.

Ők voltak a helyi kisközösségek szervezői. A sok, egymás számára idegen szomszéd szülőként kezdett egymással ismerkedni. A sok idegen „jövevény” lassan óbudai gyökereket eresztett. Ennek szinte jelképe volt az a kis liget, ahol néhány lakó nyárfarönköket mélyített le a földbe, hogy szalonnasütő helyet alakítson ki. És mi történt? A farönkök gyökeret eresztettek, kirügyezték és egy kis fasorrá nőttek.

A panelházak előtt néhol egy-egy kis kertet alakítottak ki, virágot tettek az ablakba stb. Elkötelezett természetbarátként és aranyjelvényes túravezetőként természetesen szorgalmaztam az intézményeink fásítását, csinosítását. (Ezt tette a századelő nagy iskolaépítője, Bárczy főpolgármester is!) Ismert sláger volt abban időben az, hogy „Nálad sincs virág az ablakon...” Ezt a lehangoló dalt többször felidéztem, amikor megdicsértem a virágosító, fásító kollégákat. Példaként emlegettem Dobszai Sándor igazgatóhelyettest, aki évtizedekkel ezelőtt, kezdő pedagógusként hársfát ültetett a csillaghegyi Fodros utcai iskola elé, és nyugdíjba vonulásakor erről így vallott:

– Ha a Széchenyiek Nagycenken hársfasort ültettek, legyen nekem is legalább egy hársfám...

A Szentendréről hozott ujjnyi csemete 1955 óta szépen megnőtt és ma is hirdeti egy nagyszerű nevelő emlékét.

A leglelkesebb természetbarát-környezetvédők talán az óvodások voltak – óvónők, gyerekek együtt alakították ki a kis kertecskéiket, gondozták, szépítették „munkahelyüket”.

Meggyőződésünk volt, hogy aki kiskorában megszokja az építést, az később sem válhat vandál rongálóvá. Sajnos arra is volt példa, hogy a gyerekek által ültetett fákat a „felnőtt” fiatalok csak úgy, szórakozásból kitördelték...

A lakótelepi szürkeség elleni küzdelem jelképe lett az a „Napmadár” című kompozíció is, amelyik az Arató téri iskola falát színesítette.

Az új lakóhelyhez kötődést szolgálta a kiadványunk, amelyet a népművelési csoportunk állított össze az óbudai műemlékekről, történelmi nevezetességekről.

ről. A helyismeretet tartottuk a honismeret első lépcsőfokának, amely a HAZA megszerettetéséhez, értékeinek védelméhez, gyarapításához, vagyis a jó hazafivá neveléshez vezethet.

Ehhez kapcsolódott az iskoláinknak meghirdetett „Természetbarát Kupa”, amelyet évente a legaktívabban túrázó iskola nyert el.

1982-ben alapítottam az „Ezüstfokos vándordíj”-at azoknak a fővárosi túravezető-kollégáknak, akik régóta, folyamatosan viszik kirándulni a gyerekeket. A kitüntetettek neve ezüstcsillagra vésvé ott díszlik a fokos nyelén. (Ezt a kitüntetésformát a rendszerváltás után országossá bővítettük.)

Az országismereten túl példaértékű nemzetközi kapcsolatok, cseretáborozások jöttek létre. Ezek egyik lelkes szervezője volt Tallár Imre, a Kerék utcai iskola igazgatója, aki hozzá hasonló nagyszerű kollégáival rendszeresen vitte iskolája tanulóit szlovákiai sítáborokba, nyáron pedig a sóstói táborban voltak együtt a zólyomi, besztecebányai magyar és szlovák gyerekek a mieinkkel. Meggyőződésem, hogy azokat, akik gyerekként részt vettek ezekben a közös táborokban, ma már felnőttként sem lehet semmilyen nemzetieskedő demagógiával egymással szembefordítani!

A Zápor utcai iskolában Vörös Károly igazgató a francia nyelvtagozatra alapozva építette ki a „francia kapcsolatot”, amely lehetővé tette, hogy az óbudai gyerekek és pedagógusok eljussanak a távoli bretagne-i partokig... Így volt igazán értelme tanulni a francia nyelvet! Ugyanilyen jó nyelvi alapozást jelentettek a Kőrösi Csoma Gimnáziumból szervezett diákutazások, amelyeket Vigh Péter igazgató és a szovjet vendégtanárok szerveztek. Ugyanitt kell megemlíteni Leél-Őssy Sándort, a geológia kiváló tudós-tanárát és lelkes természetjárót, valamint Román Gyula testnevelőt, tábor szervezőt.

A kulturális kapcsolatok ápolása terén is sok kiváló szakemberünk volt. Közülük mindenképpen meg kell említeni Till Ottót, a nemzetközileg is elismert zenepedagógus-karmestert, akinek szakmai kapcsolatai éveken keresztül lehetővé tették az óbudai iskolai énekkarok nyugat-európai szerepléseit. Hozzá hasonlóan eredményes kollégánk volt Bánhidy Frigyes, az Óbudai (akkor Martos Flóra) Gimnázium zenetanára, zeneszerző-karmester. Az egykori Szent Cecília Tanítóképző „aranytorkú leányai”-ról már Kodály is elismerően beszélt. Bánhidy kolléga sikeresen folytatta ezt a munkát, és folyton megújuló kórusával még a Lappföldre is eljutott. (Sokoldalúságát jelzi, hogy mindezek mellett lelkes vadász is volt...)

Az új békásmegyeri Veres Péter Gimnázium igazgatója, Tiszavölgyi István, aki korábban az Árpád Gimnáziumban alakította ki nagyszerű iskolatörténeti hagyományrendszerét, most itt az új iskolában fogott hozzá hasonlóhoz. Elismert szakmai kapcsolatai révén több tudományos tanácskozást hozott ki a gimnáziumába, ahol szemet gyönyörködtetően természetbarát környezet és egyedülállóan fegyelmezett, udvarias diákok fogadták a látogatót – népi motívumokkal szolidan díszített egyenruhában!

Kiváló intézményvezető kollégáimat sajnos itt mind nem tudom elsorolni, de néhány „apróságot” még meg kell említenem velük kapcsolatban, mert jól jellemzi nevelői, vezetői egyéniségüket, ami kisugárzott, példaképpül szolgált munkatársaiknak is.

A már említett Vörös Károly felesége mesélte, feltűnt neki, hogy a férje által mosásra hazahozott fehér tanári köpeny kb. derékmagasságig feltűnően ma-

szatos... A magyarázat abban rejlett, hogy a folyosón sétáló, mindig nyugodt, mosolygó igazgató bácsit a kisdíákok állandóan körülrajongták, és a kis praelijukkal még meg is simogatták, ameddig felérték...

Egyik sétám alkalmával arra lettem figyelmes, hogy Kovács Lajos, a Dolgozók Gimnáziumának igazgatója a mogyorófák alatt szorgalmasan szedegeti össze a termést. Érdeklődésemre elmondta, hogy ezt ő pedagógiai eszközként használja: tanóráin az okos válaszokat egy-egy szem mogyoróval honorálja, és aki öt szemet összegyűjt, kap egy ötöst.

Egyik alkalommal a Harrer utcai iskolában egy éjszakai betörőt fogott a gondnok kutyája: amikor a hívatlan látogató észrevette a természetes farkaskutyát, felmászott előle az ablakba és onnan kiáltozott segítségért, amíg megérkeztek a rendőrök... Ezt az esetet Kocsis János igazgató nagyszerűen felhasználta: a tágas zsibongóba összehívott gyerekeknek a kutyáról, az ember leghúségebb társáról mesélt el néhány érdekes történetet, aztán pedig az iskolát védő Basa kutyának – a gyerekek üdvrivalgása közben – egy tálcán két szál kolbászt nyújtott át...

Az intézményvezetők mellett sok kiváló pedagógust ismertem, akik újszerű taneszközöket készítettek, szemléltető anyagokat, gyűjteményeket állítottak össze, verset írtak, tudományos folyóiratokban publikáltak. Egyszer talán a katonákéhoz hasonlóan emléket állítanak majd kőből, ércből „AZ ÓBUDAI PEDAGÓGUSOKNAK” is.

Addig is „ércnél maradandóbb” az az emlék, ami egykori tanítványaik szívében él...

Zsidi Paula

Rudolf trónörökös és az óbudai romok. Ha Óbuda, akkor Aquincum. A két fogalom elválaszthatatlanná a XIX. századi kutatásokkal és az Óbudáról származó, egyre gyarapodó régiségekkel vált. Az óbudai római emlékek híre felkellette az uralkodócsalád érdeklődését a római főváros, Aquincum iránt. Elsőként Ferenc József király és császár atyja tekintette meg a romokat, 1820-ban, s a falmaradványok láttán elragadtatott szavait később Rómer Flóris is szívesen idézte: „Íme itt a magyar Pompeji és Herculánium! Itt rendszeresen ásatni, és a találtakat egy muzeumba kellene gyűjteni.” 1868-ban maga a császár volt jelen személyesen egy római (feltehetőleg szarkofágos) temetkezés, Veturia sírjának kibontásánál. Nem csodálhatjuk, hogy Rudolf trónörökös aquincumi látogatása hasonlóképpen nagy port vert fel. Az előre bejelentett, hivatalos óbudai vizitre 1869. május 8-án került sor.

A régiségek megtekintésének szervezésével a vallás- és közoktatási miniszter Rómer Flórist, az Archaeologiai Értesítő szerkesztőjét bízta meg, aki erről a fontos eseményről a folyóirat első számában be is számolt. Tőle tudjuk, hogy a látogatásról csak későn értesült, ezért a kirándulás a rögtönzés jellegével bírt. A trónörökös egy gimnáziumi szemlét követően, 12 órakor a királyi várból hajtattott Óbudára. A hintókból álló menet élén két, díszmagyarba öltözött óbudai

polgár lovagolt, akik valószínűleg az Óbudán már ekkor létrejött régészeti társulat tagjai lehettek. Az uralkodói vizit első állomása a Buda-Újvidék főútca 168. szám alatti ház volt (ma Bécsi út 54.), ahol Hoffmann Lipót molnármester udvarában az 1814 körül előkerült szarkofágot tekintette meg. A látogatás nem várt eredménnyel végződött. A félig földben álló, mész tárolására szolgáló, eresz alatt tartott díszes kőláda állapotát Rómer már korábban is kifogásolta, s többször próbálta megszerezni a múzeumnak (ti. a Nemzeti Múzeumnak), sikertelenül. Most a főúri látogatás hatására, „a jelen pillanat magasztos emlékeül” a tulajdonos a nemzeti intézetnek átengedte. Hozzá tartozik a történethez, hogy a pillanat emelkedettsége feltehetőleg hamar elmúlt, mert a szarkofág csak az államosításkor, valamikor 1951 után került be a múzeum védett környezetébe, s addigi méltatlan állapotáról pedig utóbb is több adat szól.

De térjünk vissza a trónörökös látogatásához, ami a Victoria részvénytársaság óbudai téglavetőjének új telepén (ma Bécsi út 166–168.) folytatódott. Itt Zsigmondy Gusztáv mérnök az általa szerkesztett térképen mutatta be Aquincum fekvését és kiterjedését, valamint az éppen folyamatban lévő temetőfeltárást tekintette meg a trónörökös. Két további, tervezett helyszín megtekintése elmaradt. Az idő gyors múlása nem tette lehetővé a vízvezeték romjainak szemlélését. A Flórián téri, pincében látható fürdőmaradványok látogatását pedig a rekkenő melegben a hypocaustum „fagyasztó légmérséklete” miatt kerülte el a delegáció. (Ez utóbbit igen sajnálta Rómer, mert a hely kivilágítására igen nagy erőfeszítéseket tettek.)

Nagy ováció fogadta azonban a trónörökösöt a Hajógyári-szigeten, ahol a lelkes igazgató, Schröll József lovag, valamint a gyári munkások által előadott himnusz zenéje várta a vendégeket. Az alkalomra megtisztított fürdőmaradványokat (melyekről csak a későbbi feltárások során vált világossá, hogy a helytartói palota épületéhez tartoztak) Zsigmondy Gusztáv saját rajzai alapján magyarázta el a főúri vendégnek. A trónörökös az előadást nagy érdeklődéssel hallgatta, s emlékül egy bélyeges téglát és két mozaiktöredéket (egyét Gizella főhercegnő számára) kért, „ha ez a tudománynak nem túl nagy veszteség”.

A látogatás utolsó állomása a Királyhegy (Königsberg) volt, a római színekör (a mai katonai amfiteátrum) területe. A római épület hatalmas falaira alapozott szerény épületek kiadták az építmény egykori formáját, s pincéjükben látni lehetett a római falakat is. Az aréna területe pedig zöldségeskertként működött. A trónörökös az etikettet nem tekintve, kezét fogott a háztulajdonos Bauer Péterrel. Rómer a trónörökösi vizitról szóló beszámolója végén rövid utalást tett a látogatás valódi jelentőségére. A római körszínházat fedő házcsoport környéke ugyanis tele volt környékbeli emberekkel, akik látni akarták a koronaherceget, „akit az efféle régiségek érdekelnek, melyeknek fontosságát ők eddig nem gyanították”. A látogatást követően a helybeliek talán ha jobban nem is értették, de talán jobban megbecsülték a római maradványokat.

A történet jól mutatja, hogy a XIX. században az óbudai romok csodájára járt még a klasszikus emlékekhez szokott császári család is. Azóta eltelt kereken 140 év, s ma az óbudai városképet a feltárt római kori emlékek sora gazdagítja. Összekötésükkel létrejöhetne egy olyan turistaútvonal Óbudán, amelyet követve minden idelátogatónak lehetősége lenne a trónörökös útját – akár kibővíve is – bejárni, kényelmesen, avatott vezetők segítségével.